

Az európai terrorelhárítás stratégiai kérdései- Hankiss Ágnes cikke az EP Today magazinban

A hatékony terrorelhárítás az Európai Unió belső biztonsági stratégiájának egyik fő prioritása. A Lisszaboni Szerződés életbelépésével ezen a területen is fokozott integrációs törekvések és közös célkitűzések fogalmazódtak meg.

Az EU terrorizmus ellenes cselekvési terve jelöli ki a tagállamok számára azokat a szemléleti, működési, szerkezeti és törvényi sarokpontokat, amelyekre az egyes országok a maguk önálló és nemzeti adottságaikat figyelembe vevő terrorelhárítási modelljüket felépíthetik.

Az EU terrorelhárítási stratégiájának fő célja a megelőzés. Az EU terrorellenes stratégiájának a kidolgozásában kiindulópontnak tekinthetjük az európai terrorelhárítás koordinátorának, a cselekvési terv kidolgozójának, Gilles de Kerchove-nak azt a megállapítását, hogy a bekövetkezett merényletek számának csökkenése nem a fenyegetettség csökkenését jelenti, hanem a megelőzés eredményességét mutatja.

Mindannyian tudjuk, hogy a megelőzés társadalmi értelemben politikai, nevelési és kulturális feladat: igazi megoldást azoknak az etnikai, vallási, területi és ideológiai konfliktusoknak az enyhülése, illetve békés megoldása jelenthet, amelyek a terrorizmushoz vezető radikalizálódás táptalajául szolgálnak. Ez azonban egyelőre sajnós csak vágyalom, és talán még jóideig az is marad.

Kulturális értelemben a megelőzés fontos eleme például az, hogy a társadalmi dialógusokban a terrorizmust - akár szélsőjobb vagy szélsőbal, szeparatista vagy iszlamista természetű - , ne valamiféle elhivatott, romantikus tettként, hanem közönséges bűncselekményként kezeljük, vagyis deheroizáljuk. (Az USA gyakorlata ettől eltér, amennyiben a terrorizmust külön „műfajként” kezeli...például azzal, hogy „hadifoglyokról” beszél...).

A megelőzést szolgálja az egységes jogi háttér kialakítása is. A terrorizmussal kapcsolatos jogszabályok egységesítése azt jelenti, hogy ne használhassák kiskapuként azt, hogy ami az egyik tagállamban tiltott cselekmény, a másikban megengedett...(pl. részvétel terrorista kiképzőtáborokban).

„Az az idő, amikor a terrorizmust értelemszerűen úgy különíthettük el, mint valami korlátozott társadalmi jelenséget, amellyel a rendőri erők és a biztonsági szervek elboldogulnak, régen elmúlt...” írja a holland terrorelhárítás egyik elemzője. Valóban, a terrorizmus minden más bűncselekménytől különbözik abban, hogy ideológiai vagy politikai motivációt követ, és szükségszerűen átnyúlik országhatárokon, sőt földrészeken, ezért a terrorelhárítás sem szabhatja szűkre a maga határait, sem az információgyűjtés és az elemzés hatósugarát, sem mélységét illetően.

Operatív értelemben tehát a hatékony megelőzés kulcsa a szervezeti párhuzamosságok kiiktatása a terrorelhárításban. Az elmúlt évtizedek legtragikusabb terrortámadásainak utólagos elemzése bizonyította, hogy ha nem párhuzamosan folyt volna különböző titkosszolgálatokban és rendőri szervezetekben az információgyűjtés és az elemzés, hanem egy központban koncentrálna, a merényletek túlnyomó többsége megghiúsítható lett volna. Ezért az EU Cselekvési Tervének fő célkitűzése a fűziós mechanizmus megvalósítása, illetve fűziós központok kialakítása, mind a közös európai, mind a tagállamokon belüli terrorelhárításban.

A közös európai terrorelhárítás fontos feladata meghatározni egyfelől az EU információ-kezelési stratégiáját, és másfelől a nemzeti titkosszolgálatok és az EU kapcsolatát, azaz a szubszidiaritás elvének tiszteletben tartása mellett, a kooperáció és a koordináció integrált és hatékony formáit. Ez prioritásként szerepelt már jóval a Lisszaboni Szerződés életbelépése előtt is. Ennek jegyében jön létre 2002-ben a Counter Terrorism Group (CTG) , a tagállamok, Norvégia és Svájc részvételével. 2005-ben pedig Solana felállítja a Situation Center-t (SitCen) a Tanács keretében, amelynek feladata összesíteni a polgári, katonai,

rendőri (Europol) és a nyílt forrásokból származó információkat. A terrorelhárítás eredményességének a kulcskérdése a minél hatékonyabb operatív koordináció a terrorelhárítás különböző szereplői között!

A terrorelhárítás fejlődésének ugyanis lépést kell tartania a terrorizmus folyamatos „fejlődésével”, mind a szándékok, mind a képességek vonatkozásában! A folyamatos feltérképezésnélkülözhetetlen, mivel a terrorizmus formái is gyorsan változnak és öltönek új alakzatokat. Például „magányos farkasok” toborzása az interneten keresztül olyan fiatalok közül, akik addig semmilyen szállal nem kötődtek terrorista csoportokhoz... Vagy: európai országokból érkező, addig teljesen „tisztá” fiatalok a kiképzőtáborokban... Vagy: a terrorizmus számára mára elsődleges célá váló CBRN-képességek, azaz a biológiai, vegyi, radiológiai és nukleáris fegyverek megszerzése... Példaként említhető a közelmúltból az a szómáliai születésű, amerikai állampolgárságú férfi, aki hat éven keresztül hat atomerőműben is dolgozott az Egyesült Államokban, és akit azért vettek őrizetbe Jemenben, mert a gyanú szerint kapcsolatban állt az al-Kaida-val. A CBRN-képességek megszerzésére irányuló szándékok előbb-utóbb szert tehetnek a képességekre, nem kis mértékben a nemzetközi szervezett bűnözés hálózatain keresztül!

A közös hatékonyság érdekében az EU felkérte a tagországokat, hogy hozzanak létre lehetőleg önálló, független intézményként működő fúziós központokat. A fúziós központok küldetése az, hogy a terrorelhárításban meghaladják a „spájzolás” gyakorlatát, és a „need to know” eszméje helyett a „need to share” gondolata váljék irányítívé! Ennek érdekében nem egy tagállamban, ahol ez már megvalósult, bűncselekménynek minősül, ha egy titkoszolgálat visszatart a terrorelhárítás számára releváns információkat. (Ez a gyakorlat persze számos megoldandó problémával jár, erre külön ki kell dolgozni az eljárási szabályokat.)

A tagállamokban célszerű létrehozni magas beosztású nemzeti tisztviselők hálózatát, akik politikai rálátással bírnak mind országuk, mind az európai folyamatokra, és koordinátorként működhetnek a nemzeti és az európai terrorelhárítás szervei között.

A közös célkitűzések megvalósításához minden tagállamnak saját megoldást kell találni. Hiszen az egyes tagországok különböznek egymástól a titkoszolgálatok és biztonsági szervezetek szerkezeti felépítése és forrásai, a törvényi háttér, a terror-fenyegetettség foka és jellege szerint. A tagországoknak érdemes tanulmányozni egymás modelljét, erőnyeit és lehetőség szerint tanulni egymástól, integrálni egymás tapasztalatait. Szem előtt tartva ugyanakkor, hogy a fő célkitűzés az erők egyesítése, a közös stratégiai lépések, például az adatbázisok kezelésében, vagy a vészhelyzeti tervek készítésében és tesztelésében (különös tekintettel például a földi közlekedés növekvő veszélyeztettségének a jegyében). A megelőzés fontos stratégiai terepe a kritikus infrastruktúrák és virtuális terek feltérképezése is. A jövő kihívásai között biztosan szerepel a kibertámadások elhárításának a feladata, illetve a terrorizmus internetes propagandájának és az internetes toborzásnak a visszaszorítása.

A megelőző stratégiának figyelembe kell vennie az összeomlott vagy éppen összeomló államokat is, amelyek a terrorizmus melegágyául szolgálhatnak. (Például Szómália és Jemen). A pakisztáni helyzet összetett és egyben kritikus. Konszolidálásuk közös külpolitikai feladat. Ugyanakkor azonban szükséges volna, hogy a terrorelhárítás az eddiginél rugalmasabb kooperációt építsen ki az Európai Biztonság- és Védelempolitika szerveivel, alakulataival, azért, hogy a válságövezetekben se csupán az utócsapásokra, hanem minél inkább a megelőzésre koncentrálhasson. A közeljövőben felállítandó Külügyi Szolgálat is szerephez juthat a terrorellenes munkában.

Az európai terrorelhárítás Európán kívüli fő szövetségese az USA. Ezért is kívánatos, hogy a terrorizmus finanszírozását nyomonkövető program, a Swift és a Passenger Name Record, a PNR program terén minél gyorsabban létrejőjön az egyetértés és a kölcsönös együttműködés az EU és az Egyesült Államok között! Ezek a merényletek elhárításának rendkívül hatékony eszközei, ugyanakkor az európai polgárokban féltelmeket és kétségeket ébreszt atekintetben, hogy nem sérülnek-e közben ártatlan emberek személyiségi jogai és szabadságjogai. Stratégiai célként kezelendő, hogy ezekre a sokakat nyugtalanító kérdésekre, mint például a célzott felhasználás betartása, a jogorvoslat lehetősége, a csoportos adatátadás korlátozása vagy az USA és Európa közötti kölcsönösség valóságos keretének a kimunkálása!

Stratégiai kérdés, hogy a biztonság és az emberi méltóság értékei lehetőleg ne kerüljenek szembe egymással. A terrorrelles küzdelem során ügyelnünk kell arra, hogy ne stigmatizáljunk alaptalanul etnikai és vallási közösségeket, ne csússzunk bele a kollektív bűnösség vélemezésébe, mert abból a történelemben mindig súlyos bűnök születtek. Sőt, megkockáztatható, hogy az érintett közösségek jóakarató tagjai, akik maguk is elítélik a terrorizmust, sokban segíthetnek megérteni azokat a belső összefüggéseket, sajátos jelrendszert vagy nyelvezetet, amelyeket az európai ember, akár még az is, aki elemzőként találkozik vele, könnyen félreérthet.

Biztonság és szabadság között meg kell találni azt az optimális és kényes egyensúlyt, ami garantálhatja azt, hogy az erőfeszítések soha ne váljanak kontraproduktívvá. Ez korántsem könnyű. Ez az a kihívás, és egyben stratégiai cél is, amelyben az Európai Parlamentnek is komoly és felelős szerep jut!